

Доц. др Александар БОШКОВИЋ,
Криминалистичко-полицијска академија, Београд

Приказ монографије
***Међународни стандарди поступања полиције
у кривичним стварима***
аутора доц. др Тање Кесић

У првој половини 2014. године, у издању Криминалистичко-полицијске академије, објављена је монографија *Међународни стандарди поступања полиције у кривичним стварима*, аутора др Тање Кесић, доцента на Криминалистичко-полицијској академији у Београду. Веома је битно указати на чињеницу да је монографија настала као резултат дугогодишњег и континуираног бављења аутора доц. др Тање Кесић питањима полицијског поступања у кривичним стварима и заштите основних људских права приликом вршења полицијских активности. Наиме, у циљу супротстављања савременим облицима криминалитета и ради заштите личне и имовинске сигурности грађана, њихових основних права и слобода, предузимају се одговарајуће превентивне и репресивне мере. У заштити виталних друштвених вредности од разних криминалних напада полиција има посебан значај и њена улога посебно долази до изражаја у преткривичном поступку када предузима одговарајуће потражне и доказне радње под условима и на начин како то предвиђају одредбе *Законика о кривичном поступку*. Међутим, приликом предузимања ових радњи морају се поштовати важећи правни прописи који се, између осталог, баве питањем стандарда људских права за полицију. Управо је тај вид полицијске активности предмет анализе ове монографије и обухвата научну интерпретацију важећих националних правних прописа и одређених упоредноправних решења, међународних стандарда људских права, општих принципа етичког поступања полиције, као и разматрање праксе Европског суда за људска права која се тиче ове проблематике.

С обзиром на то да су у Републици Србији до скоро паралелно била у примени два законика о кривичном поступку – ЗКП из 2001. године, који се до 1. октобра 2013. примењивао у редовном кривичном поступку, када га је у целости заменио ЗКП из 2011. године који се од јануара 2012. примењивао у поступцима где поступа јавно тужилаштво посебне надлежности – поставило се питање да ли предметна анализа треба да се односи на нови или стари ЗКП. Имајући у виду да је истраживање највећим делом обављано у периоду примене ЗКП из 2001. и да је доношење новог ЗКП из 2011. године било праћено многобројним оспоравањима научне и стручне јавности, те нагове-

штајима да ће његова примена и даље бити одложена, анализа је вршена са становишта *Законика о кривичном поступку* из 2001. године. Треба нагласити да се на многим местима у монографији аутор позива на поједине одредбе новог ЗКП и врши критичку анализу појединих законских решења, што целој монографији даје посебан квалитет.

Монографија *Међународни стандарди поступања полиције у кривичним стварима* је подељена на три основна дела, с тим што завршни део чине завршне напомене и предлози *de lege ferenda*. Први део, који носи назив *Људска права и општи принципи етичког поступања полиције*, садржи три основна поглавља: Међународни инструменти о људским правима, Општи принципи етичког поступања полиције и Национални инструменти о општим принципима етичког поступања полиције. Други део, под називом *Међународни стандарди и национални правни оквир у поступању полиције у кривичним стварима*, такође садржи три поглавља и то: Основни принципи полицијског поступања у кривичним стварима, Међународни стандарди и национални правни оквир полицијског поступања у прикупљању доказа и Међународни стандарди и национални правни оквир полицијског поступања у обезбеђењу присуства осумњиченог у преткривичном поступку. Најзад, трећи део монографије носи назив *Међународни стандарди и национални правни оквир у поступању полиције према одређеним субјектима у кривичним стварима* и садржи два поглавља: Међународни стандарди полицијског поступања према одређеним субјектима и Национални инструменти о специфичностима полицијског поступања према одређеним субјектима.

У првом поглављу првог дела разматрају се садржаји који се односе на историјски развој људских права и најважније правне акте који су се доносили кроз историју и који су прокламовали људска права. Затим се посебна пажња посвећује универзалним и регионалним међународним инструментима у области људских права, при чему се од универзалних међународних инструмената посебно разматра Међународни бил о људским правима, који чине *Универзална декларација УН о људским правима*, *Међународни пакт о грађанским и политичким правима* и *Међународна конвенција о економским, социјалним и културним правима*, а од регионалних међународних инструмената се посебно истиче и анализира *Европска конвенција за заштиту људских права и основних слобода*.

У другом поглављу првог дела аутор се свеобухватно бави питањима која се односе на принципе етичког поступања полиције и правилно констатује да полиција у савременом демократском друштву мора функционисати према одговарајућем етичком систему, уз примену међународних стандарда у области људских права. У прилог томе аутор

нас, методолошки потпуно исправно, идући од општег ка посебном, упознаје са најзначајнијим међународним документима који садрже опште принципе за етичко поступање полиције, почев од *Правила УН о понашању лица одговорних за примену закона*, преко *Декларације Савета Европе о полицији* и *Европског кодекса полицијске етике*. Посебна пажња је посвећена *Европском кодексу полицијске етике*, кога је аутор детаљно и стручно анализирао, и указао на смернице овог *Кодекса* које се односе на полицијску акцију, односно интервенцију.

Најзад, у трећем поглављу првог дела аутор нас упознаје са најзначајнијим националним документима у Републици Србији који садрже опште принципе за етичко поступање полиције. У том смислу, анализирају се најважније одредбе *Закона о полицији* и *Упутства о полицијској етици и начину обављања послова полиције*, са посебним освртом на усаглашеност наведеног кодекса са *Европским кодексом полицијске етике*. Такође, уз одговарајућа објашњења, аутор закључује да је наведени национални кодекс у основи у сагласности са *Европским кодексом полицијске етике*, али би главна замерка била недостатак систематичности у излагању.

У првом поглављу другог дела разматрају се основни принципи полицијског поступања у кривичним стварима, и наглашава се да су принципи пропорционалности (сразмерности), поштовања људских права и недискриминаторског поступања полиције водећи принципи. Указује се на значај полицијских принципа који произлазе из међународних стандарда, и то поштовање претпоставке невиности, права на слободу и безбедност, права на правично суђење, поштовање физичког и психичког интегритета и људског достојанства, части и приватности свих лица.

У другом поглављу другог дела се анализирају међународни стандарди и национални правни оквир полицијског поступања у прикупљању доказа, а посебна пажња се посвећује доказним радњама, саслушању осумњиченог, претресању стана, других просторија и лица, увиђају и надзору комуникација. У овом делу аутор на јасан и прегледан начин презентира садржаје који се односе на наведене доказне радње, и то тако што нас за сваку доказну радњу најпре упознаје са домаћом кривично-процесном регулативом, затим даје кратак осврт на поједина упоредноправна решења, указује на стандарде који су успостављени међународним документима о људским правима, да би на крају извршио анализу и извео закључке у погледу тога да ли је домаће право усаглашено са прокламованим међународним стандардима.

Саслушање осумњиченог јесте доказна радња полиције под условом да је предузета у складу са одредбама ЗКП, и аутор констатује да процесно законодавство у Републици Србији уважава основне

међународне стандарде у предузимању саслушања осумњиченог. Закључује се да је у Републици Србији формално-правно доследно и апсолутно спроведена забрана мучења, нечовечног или понижавајућег поступања или кажњавања, с тим да се ипак у пракси овакви случајеви могу срести.

Након исцрпне анализе и упоређивања домаће законске регулативе са међународним стандардима о претресању стана, других просторија и лица, аутор уочава да између њих не постоји потпуна усклађеност и наводи да се главни недостаци домаћег процесног законодавства огледају у томе да се не штити на прави начин право на приватност; да је непотпуна законска регулатива када је у питању претресање уређаја за аутоматску обраду података и опреме на којој се чувају или могу чувати електронски записи; да је потребно детаљније законски регулисати услове и правила по којима се предузима ова радња, са посебним освртом на питање да ли је обавезно присуство браниоца приликом претресања.

У разматрању усаглашености домаћег законодавства са међународним стандардима о вршењу увиђаја посебно се издвајају право на приватност и заштита података о личности жртве кривичног дела, те се закључује да је област заштите података о личности у полицијском поступању спроведена у складу са међународним стандардима. Такође, постоји потреба за детаљнијим законским регулисањем обезбеђења места кривичног догађаја у циљу квалитетног вршења увиђаја, као и за ангажовањем стручних лица приликом вршења увиђаја.

Надзор комуникација је мера којом се нарушава право на приватан живот и неповредивост средстава општења, па је од посебне важности закључак аутора да *Устав Србије* не прокламује заштиту приватног и породичног живота, већ неповредивост стана, тајност писама и других средстава општења, те би требало размислити о усклађивању *Устава* са међународним стандардима. Истиче се да домаћи правни прописи задовољавају критеријуме супсидијарности и сразмерности, да би требало боље одредити одредбу о могућности обавештавања лица о томе да је био под мерама надзора, као и то да је судски надзор над применом ове мере у домаћем законодавству задовољен као међународни критеријум.

С обзиром на процесни значај наведених доказних радњи и улоге коју полиција има приликом њиховог предузимања, указујемо на то да је аутор на квалитетан начин, на једном месту, синтетизовао све релевантне изворе, од националних па до међународних, и том приликом извршио исцрпну научну анализу и дао конкретне закључке и предлоге који су од значаја за усаглашавање домаћих прописа са међу-

народним документима, што је свакако од велике важности и за теорију и за праксу.

У трећем поглављу другог дела се разматрају садржаји који се односе на међународне стандарде и национални правни оквир полицијског поступања када је у питању обезбеђење присуства осумњиченог у преткривичном поступку. Приликом разматрања овог питања анализирају се мера лишења слободе и задржавања осумњиченог лица. На идентичан начин као и у претходном поглављу аутор нас најпре упознаје са домаћом кривично-процесном регулативом, затим даје кратак осврт на поједина упоредноправна решења, указује на стандарде који су успостављени међународним документима о људским правима, да би на крају била извршена анализа и дати поједини закључци у погледу тога да ли је домаће право усаглашено са прокламованим међународним стандардима. Служећи се оваквом методологијом аутор је ову прилично сложену и осетљиву проблематику обрадио на једноставан и приступачан начин за свакога коме је предмет интересовања лишење слободе и задржавање осумњиченог лица, с тим што треба нагласити да су овакво излагање и закључци аутора увек праћени обзложеним и научно утемељеним аргументима.

Најзад, трећи део монографије има два дела. У првом делу се разматрају међународни стандарди полицијског поступања према одређеним субјектима, пре свега малолетним лицима, жртвама кривичног дела и јавности. Када су у питању међународни стандарди полицијског поступања према малолетницима, аутор нас упознаје са најзначајнијим међународним документима, истичући *Конвенцију УН о правима детета*, *Стандардна минимална правила УН за малолетничко правосуђе*, као и *Правила УН о заштити малолетника лишених слободе*. У наредном делу се презентују најважнији међународни документи који се баве питањима права и положаја жртава у кривичном поступку, док се у делу који говори о односу полиције према јавности указује на низ одлука Европског суда за људска права, у којима је суд нагласио значај права на слободу изражавања у демократском друштву.

У наредном делу се указује на националне инструменте о специфичностима полицијског поступања према малолетницима, жртвама кривичних дела и према јавности. Приликом разматрања полицијског поступања према малолетницима наглашавају се поједине одредбе *Устава Србије*, *Закона о малолетним учиниоцима кривичних дела и кривичноправној заштити малолетних лица*, као и одредбе *Закона о полицији*. У делу који се односи на поступање полиције према жртви кривичног дела, поред *Закона о полицији* истиче се значај *Закона о програму заштите учесника у кривичном поступку*, с тим да се поређењем са појединим решењима из енглеског права закључује да се

на пољу полицијског поступања према жртви кривичног дела може још доста тога урадити. Најзад, када се разматра однос полиције према јавности, аутор се позива на одговарајуће одредбе *Устава Србије* и *Закона о полицији* и истиче потребу транспарентног поступања и информисања јавности о раду полиције, али и указује на одређене проблеме у пракси који се најчешће свode на то да припадници полиције одбијају да одређене податке и информације ставе јавности на увид.

На крају, од посебног су значаја завршне напомене и предлози *de lege ferenda*, у којима аутор на једном месту синтетизује сва сазнања до којих је дошао истраживањем, истовремено дајући конкретне предлоге за унапређење нашег кривичног процесног законодавства када је у питању поступање полиције у кривичним стварима и заштита људских права.

Несумњиво да монографија *Међународни стандарди поступања полиције у кривичним стварима* садржи мноштво релевантних информација које се односе на поступање полиције у кривичним стварима, а посебно су значајне оне информације које говоре о (не)у-склађености домаћих правних прописа са међународним стандардима. Познато је да се држава Србија пријемом у Савет Европе, 2003. године, обавезала на поштовање одредаба *Европске конвенције*, као и одлука Европског суда за људска права, у поступцима у којима је учесница у спору. Из тог разлога је значајно указати на анализирану праксу Европског суда за људска права, чиме се чине доступним и нека нова сазнања, што је од значаја за делатност полиције, јавног тужиоца, судова, као и субјеката који учествују у доношењу законских прописа. Квалитетно је обрађена целокупна проблематика која се односи на међународне стандарде поступања полиције у кривичним стварима и основано су изведени одговарајући закључци. Систематика монографије са научног и логичног становишта исправно је постављена, што је чини прегледном, разумљивом и доступном за коришћење, па се препоручује свима онима којима је намењена, а посебно запосленима у органима који са баве овом проблематиком.